

BERHIDAI PIUSZ OFM

**„Mint zarándokok
és jövevények”**

– Ferences út és szinodalitás

Kedves Testvérek és Nővérek!

Előadásom célja, hogy valamiképp bemutassam a szinodalitás ferences tapasztalatát. Egy személyes történettel hadd kezdjem. Egy kegyhelyen szolgáló rendtársamat felkérte egy zarándoklat szervezője (nem Magyarországon), hogy beszéljen a zarándokcsoportnak a szinodalitásról. A testvér visszakérdezett, hogy mégis mi az elvárás. A csoportvezető így válaszolt: „Hát három dolog van felsorolva a szinodalitással kapcsolatban: közösség, részvétel, misszió. Mi közösen utazunk a kegyhelyre, úgyhogy ezzel a közösség meglesz; akik jelentkeztek, azok részt vesznek a programon, így a részvételt is értjük; a harmadikkal még nem tudunk mit kezdeni, arról mondjon valamit, atya.”

Nos, ez is egy ferences tapasztalata a szinodalitásnak.

A következőkben előbb felidézem a szinodalitás evangéliumi és ferences alapjait, majd a szinodális folyamattal való találkozásaimat különböző szinteken,

kiemelve ezek közül a rendtartományunkban zajló folyamatot.

*1. Evangéliumi és ferences lelkeségi alap;
a meglévő gyakorlat*

A szinodalitást bemutató megnyilatkozások mellett különösen fontos számomra, hogy az, amire a Ferenc pápa felszólított, hol kapcsolódik az én evangéliumi és ferences hivatásomhoz. Értem, hogy a szinodalitás etimológiája kb. ez: *szüin-hodoi*, azaz 'együtt járni az úton'. Ennek fényében két tényező emelkedik ki számomra az Evangéliumból.

Az egyik egy elvárás, hogy azokkal, akikkel az egyházban élek, együtt haladjak. Tehát nem arra kapok felszólítást, hogy együtt lássak, vagy hogy ugyanazt lássam, mint mások körülöttem, hanem hogy együtt haladjak. Megnyugtató és felszabadító számomra, hogy a négy kánoni evangéliumból három ugyan *szinoptikus*, a negyedik viszont nem, azaz nem ugyanúgy látják és mutatják be Jézus Krisztus örömhírét, mégis mindegyik ugyanazt az örömhírt tárja fel, vagyis együtt haladnak, voltaképpen szinodálisak.

A másik kapcsolódási pont az Evangéliumban magának Jézusnak az útja, amelyen maga mellé kiválasztotta a tanítványokat, akiket hol előre küld, hol maga mögé sorol, hol félrehív a tömegtől. Mindenesetre a tanítványok soha nem Jézustól függetlenül vannak úton, hanem mindig vele és/vagy érte, miatta. Ennek fényében az a szinodalitás (közös út) a helyes, amelyik krisztocentrikus, a többi hiteltelen, illetve jelentelen.

A ferences források szerint az út és úton járás nemcsak elméletben szerves része a lelkeségünknek,

hanem jól-rosszul megélt gyakorlatunknak is meghatározó eleme.

Szent Ferenc *Regulája* kifejezetten előírja és meghatározza az úton járást mint a kisebb testvéri identitás részét. Többek között:

„A testvérek semmit se sajátítsanak ki, se házat, se lakhelyet, se más egyebet. És mint zarándokok és jövevények ezen a világon, akik szegénységben és alázatosságban szolgálnak az Úrnak, menjenek bizalommal alamizsnáért, és nem kell szégyenkezniük, mert az Úr is szegénnyé lett értünk ezen a földön. [...] És bárhol vannak vagy találkoznak a testvérek, mutassák meg, hogy egy családból valók. És egyik a másik előtt aggodalom nélkül tárja fel szükségletét, mert ha az anya táplálja és szereti test szerinti fiát, milyen gondos szeretettel kell kinek-kinek szeretnie és táplálnia lélek szerinti testvérét.” (RB 6,1–3, 7–8)

Egyébként már a *Regula* keletkezéstörténete is egy szinodális folyamat különösebb belemagyarázás nélkül. Ugyanis bár a kisebb testvéri életforma már 1209-ben jóváhagyást nyert, és ezzel beágyazódott a római egyház életébe, a *Megerősített Regula* 1223-as megfogalmazásáig rengeteg testvéri úton-járás, együttgondolkodás, tapasztalatszerzés és a tapasztalatok megfontolása történt – nemegyszer kudarcokkal, konfliktusokkal, az egyházhűség és az egyházban való élet drámai megélésével. Másfél évtizeden át az élet formálta a *Regulát*, de így történt és történik ez a pápai megerősítés után is. Hiszen a káptalani összejövetelen – a *Regulát* az adott korra alkalmazó konstitúciók megfogalmazásával – mind a mai napig folytatódik

a közös válaszkeresés arra a kérdésre, hogy: „Itt és most hogyan kell kisebb testvérnek lennünk?”

Hadd idézzek fel még két részletet a ferences kezdetekből, amelyek a szinodalitás szempontjából elgondolkodtatóak.

Az egyik Assisi Szent Ferenc Leó testvérhez írt levele. Ebben Ferenc mint lelki atya egy korábbi közös útra reflektál, amely során Leó feltárta neki személyes problémáját életével és hivatásával kapcsolatban. A levél tanújele annak, hogy a személyes és testvéri találkozás, a közös út (akár egészen konkrétan megélve, két lábbal a földön) lehetőséget ad a probléma kimondására, egymás meghallgatására és megerősítésére.

A másik észrevételem Ferenc és Klára, valamint Ferenc és a világiak kapcsolatára vonatkozik. Önmagában is figyelemre méltó, hogy Ferenc mennyire megmarad embernek, és hogyan alakul kapcsolataiban. Bár szerzetes lesz, és ez átformálja nőkkal való kapcsolatát, egy bizalmas és bensőséges kapcsolatot ápol Klarával. Arról, hogy ők ketten mennyire ugyanazt az utat járják, meggyőzhetnek minket kettejük írásai. A világiakhoz való viszonyában szintén fontos Ferencnek, hogy bár klerikussá (diakónussá) lesz, de ezért nem különül el, és nemcsak tanító-prédikáló szerepben jelenik meg a világi emberek között, hanem olyan emberként is, aki például elfogadja meghívásukat, aki ráveszi őket, hogy a karácsonyt egy hideg hegyoldalban ünnepeljék, vagy aki súlyos betegen üzen kedves ismerősének, az előkelő római Jacoba úrnőnek, hogy küldjön a kedvenc süteményéből.

Tehát evangéliumi krisztusközpontúság, valamint Ferenc-i egyházhűség és kisebb testvéri mivolt, egyszerűség, amit kiindulópontul kapunk mi, ferencesek egy 21. századi szinodalitáshoz.

Rendi gyakorlatunknak számos olyan eleme van, amely azt hivatott szolgálni, hogy közösen járjunk az úton. A kérdés, amit időről időre újra meg kell kérdezni magunktól, hogy ezek a rendi gyakorlatok mennyire élők és éltetők. Álljon itt belőlük néhány:

- *káptalan*: összejövetel helyi, provinciai, valamint nemzetközi szinten; rendházi káptalan 1-2 havonta van, provinciai káptalan 3 évente, ún. nagykáptalan 6 évente;
- *provinciálisi vizita*: jog szerint 3 évente kell végeznie az előljárónak; nálunk éves gyakorlatná vált (kb. 25 éve), hogy a nagyobb előljáró minden rendtársat felkeres személyes beszélgetés céljából; ezek a beszélgetések nemcsak a szolgálatról szólnak, hanem érintik (érinthetik) az élet bármely területét;
- *consilium plenarium* és ún. *gyékényes káptalan*: a káptalannál kevésbé szabályozott gyűlések, amelyek nem döntéshozó fórumok; a találkozás, egymás meghallgatása, vita, közös útkeresés a cél;¹
- *rekollekció*: lelkinap havi rendszerességgel; helyi (rendházi) szinten ez nem feltétlen csak egy elmélkedés meghallgatását, közös imát, *silentium*-ot foglal magában, hanem újabban közös beszélgetést, hívő megosztást az adott témában;
- *a helyi előljáró (gvardián)*: itt kiemelném az előljáró szerepének megváltozását az elmúlt kb. száz év alatt, ti. hogy a gvardián feladata manapság sokkal hangsúlyosabban a személyes kísérése a rábízottnak, valamint a testvérekkel együtt a közösségi keretek kialakítása és fenntartása.

¹ *Consilium plenarium*ból van nemzetközi szintű is. Az utolsó ilyen 2018 júniusában volt (Nairobi, Kenya).

2. Ferences szinodális tapasztalat

Rendi *nagykáptalanunkon* (2021. július, Róma) szóba került ugyan a szinodalitás, de inkább csak megemlítve, mintegy jellemezve a káptalan metodológiáját. A korábbi gyakorlathoz képest még több teret engedtek a szervezők annak, hogy mindenki elmondhassa véleményét, kérdéseit. Azaz nemcsak nyelvi vagy területi csoportokban folyt előzetes vita az egyes felvetésekről, hanem három-négy fős, önkéntesen szerveződő csoportokban is, amelyek után a felmerült kérdéseket azonnal tovább lehetett küldeni a program moderátorainak.

A magyarországi *szerzeteselőjárók konferenciáin* szintén téma lett a szinodalitás, s ennek nyomán új megvilágításba került az a tény, hogy mennyi módon történik már évek óta számos együttműködés, és ezzel együtt közös útkeresés, egyes problémák közös hordozása.

Az *egyházmegyéek szintjén* hol így, hol úgy talált meg minket a folyamat. Mivel a Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány nyolc egyházmegyéében van jelen, érdekes meg tapasztalni, ahogy a különböző egyházmegyéekben némileg különböző módon zajlik a folyamat. Összejövetelek, találkozók, kérdőívek kitöltése több közösségünket érintette. Pozitívum, hogy több helyen külön figyelem jut arra, hogy a szerzeteseket mint szerzeteseket is meghallják és meghallgassák. Ugyanakkor esetleges, hogy mely közösséget milyen úton-módon éri el (eléri-e?) az egyházmegyéében zajló folyamat.

Mindeközben saját *rendtartományunkban* éppen egy olyan folyamat zajlik, amely a 2020-as provinciai káptalanon kezdődött, és amely *közös útra*, közös gondolkodásra hívta a rendtartomány tagjait. E folyamat

fontos állomása volt idén februári provinciai gyűlésünk (*consilium plenarium*).

Nem utolsó sorban egy hete került sor a közép- és nyugat-európai *ferences provinciálisok* (*Conferentia Transalpina Franciscana – COTAF*) találkozója Svájcban, ahol a területért felelős rendtárs (*definitor generalis*) ismertette legfőbb előjárónk (*minister generalis*) szinodális programját egy 2021–2027-es időkerettel. A rendi vezetés részéről tavaly decemberben megfogalmazott sorvezető egyszerre tartalmazza:

1. a nagykáptalan által előírányzott tennivalókat,
2. a 2023–2026 közé eső ferences nagyjubileumot (800. évforduló ünneplése négy éven át),
3. valamint a szinodalitást.

A rend központi vezetése tehát nem csupán abban gondolkodik, hogy hozzunk össze valami látható eredményt, amit továbbítani tudunk a 2023-as Püspöki Szinódus irányába, hanem egy nagyobb összefüggésben, azaz hogyan járunk be szerzetesrendként egy olyan szinodális utat, amely célja kisebb testvéri identitásunk megújítása, missziónk újragondolása és a rendben felmerülő problémás kérdésekre való hívő reflexió.

Ez a sokszínűség és sokszintűség kezdetben zavarónak tűnt, de mára beláttam, hogy ennek talán pont így kell lennie, hiszen ez jellemző ferences valóságunkra is.

3. „Közös út” a Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartományban

A 2020-as provinciai káptalanon (Mátraverebély-Szentkút) négy elfogadott javaslat is azt írta elő, hogy a következő években legyen a rendtartományban egy módszeres közös gondolkodás, amelynek része az önreflexió és a jövőtervezés, ugyanakkor fogalmazzunk meg közösen irányelveket a következő három területen:

1. Identitás – Mit jelent a 21. századi Magyarországon ferencesnek lenni?
2. Rendházi élet – Mik a kritériumai és akadályai életformánknak, amely leginkább helyi szinten történik?
3. Evangelizáció – Miben áll jelenlegi szolgálatunk – humánerőforrás és intézményi struktúra áttekintése –, és mi felé kell elmozdulnunk?

Az eltelt két év alatt a fenti elhatározás jegyében az alábbi „közös út” bontakozott ki:

- 2020. június-július: kérdőív a provincia tagjainak, amelyben röviden és egyszerűen lehetett reflektálni az egyéni és a közösségi életre,
- 2020. augusztus 14–20.: gyalogos zárandoklat (kb. 20 testvér részvételével),
- 2020. október 8.: Provinciai nap – két-három rendház közös találkozása és imádsága,
- 2020. ősz – 2021. tavasz: gvardiáni találkozók (személyesen és online),
- 2020. december: lelki alapvetés megfogalmazása nyolc rendtárssal egyeztetve. Ez a lelki alapvetés – kb. két A4-es oldalon – egyrészt újra

kimondja hivatásunk fő elemeit, de felsorolja azt is, hogy melyek a főbb szempontok hivatásunk mai megélésében. Ezek közül az első kettőt idézem:

- » „Úton vagyunk – emberi életünkben, hitünk alakulásában, valamint hivatásunk megélésében egyaránt...”, vagyis nem foghatjuk fel csak statikusan hivatásunkat, szolgáltatunkat...
- » „Egyéni és közösségi felelősségünk” van hivatásunk alakulásában, ezért tudatosan törekednünk kell „a *kommunióra* és az egymással történő valódi *kommunikációra*.”
- 2021. tavasz: egy nyolc fős evangelizációs munkacsoport háromalkalmas műhelymunkája szolgálatainkról és intézményeinkről,
- 2021. tavasz: műhelymunkák a rendházi életéről – előbb az U10-es (10 éven belül örökfogadalmazott) testvérekkel, majd a gvardiánokkal.

Mivel 2021-ben a Covid-19-járvány miatt nem tudtunk nagyobb találkozót tartani, amely a közös gondolkodás alkalma lehetett volna, ezért egy évvel elhalasztva azt, folytattuk a munkát.

A megfogalmazott lelki alapvetést, valamint a különböző műhelymunkák eredményeit összefoglaltam egy pünkösd-i füzetben a provincia tagjai számára, megpróbálva így ébren tartani a „közös út” gondolatát.

- 2021. ősz: külső megkérdezés. Barátaink, világi munkatársaink, ferences világi rendiek, más szerzetesrendek megkeresése három kérdéssel: Mit mondana nekünk? Mit kér tőlünk? Mitől óvna minket? (Ugyanezeket a kérdéseket

tette fel mintegy 25 évvel ezelőtt az akkori tartományfőnök nagyjából ugyanennek a körnek.)

- 2022. január: belső megkérdezés. Egy részletes online kérdőív a rendtagok számára. 40 kérdés, amely a saját hivatás megélésére, testi és lelki állapotra, a helyi közösségben való rendházi életre, valamint a szolgálattal kapcsolatos tapasztalatra és elvárásokra irányul.
- 2022. február 7–10.: Mátraverebély-Szentkút, *Consilium plenarium*, amelyen a rendtartomány fele vett részt személyesen, és amelyen az előkészítő anyagok szolgáltak kiindulópontul.
- 2022. március: a „közös út” és a *Consilium plenarium* eredményeinek összegzése (*Hivatás, életforma, szolgálat* – „a szent Evangélium szerint” c. dokumentum).

Ezzel azonban a „közös út” nem zárult le. A folytatás a rendházak szintjén és további műhelymunkák által történik meg reményeink szerint.

Újdonság volt, hogy a consiliumon először egy olyan világi szakember (szervezetfejlesztő) is részt vett, aki sokat segített az előkészítő folyamatban is. Szerencsés volt, ahogy a maga szakértelmével megtalálta a jelenlétnek azt a formáját, amely egyszerre volt diszkrét, ugyanakkor előre vivő. Hálás vagyok azoknak a világiaknak és más rendbéli szerzeteseknek, akik meglátásaikkal – Deák Hedvig OP nővér a magyar szerzetesség jelenéről tartott előadásával is – segítettek önreflexiónkat és közös gondolkodásunkat.

Úgy gondolom, a provincia közös útja szinodális út, amelynek még az elején vagyunk, amelyen együtt haladunk nemcsak egymással, hanem azokkal, akikkel közösséget alkotunk egy-egy helyünkön, intézményünkben vagy a ferences (lelkiségi) családban.

A szinodalitás mint módszer egyáltalán nem hatékony, nem elég praktikus stb. Rendkívül nehéz eljutni A-ból B-be, ha közben mindenkit meg kell hallgatni erről... Mégis e nélkül nehezen valósulna meg akár az egyházban, akár a rendi közösségben a Szent Ferencről elgondolt kisebb testvéri jelenlét.

